

Nesvakidašnji doprinos prisutnosti građe u elektronskoj okolini : Digitalizacija Hrvoja Stančića

Unordinary contribution to the presence of material in electronic environment: Digitization by Hrvoje Stančić

STANČIĆ, Hrvoje. *Digitalizacija. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2009. 171 str. (Radovi Zavoda za informacijske studije; knj. 19)*

Lejla KODRIĆ, Uni. ass.

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo / Faculty of Philosophy University of Sarajevo Department for Comparative Literature and Library Science

Sarajevo, BiH

lejla.kodric@ff.unsa.ba

U nizu utjecajnih te izrazito vrijednih izdanja unutar izdavačke cjeline Radovi Zavoda za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na korist i zadovoljstvo ne samo hrvatske već i znatno šire, pa tako i bosanskohercegovačke stručne i akademske informacijske zajednice, kao devetnaesta u ovom izdavačkom nizu pojavljuje se knjiga Digitalizacija, autora dr. sc. Hrvoja Stančića.¹ Pritom, ova knjiga, čiji već jezgroviti i znakoviti naslov upućuje na jednako takvu prirodu izlaganja koje će potom uslijediti, samo je jedan u nizu radova kojima je autor, inače docent na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te voditelj studija arhivistike na ovom odsjeku, doprinio stručnoj i akademskoj zajednici ovih prostora, a svakako i šire.

U skladu s promjenama u širem informacijsko-komunikacijskom okruženju, a koje su i arhivima, bibliotekama i muzejima nametnule potrebu restrukturiranja tradicionalnih praksi, autor H. Stančić kao svoje temeljno problemsko težište u ovom radu odabire nerijetko složena pitanja digitalizacije građe, kao načina osiguranja usluga koje su primjerene globalnoj interaktivnoj komunikaciji. Usto, kako sam autor u više navrata ističe, i baštinske ustanove djeluju unutar sve naglašenije kompetitivnog okruženja te djelimične tržišne orijentiranosti, pa je njihov adekvatan odgovor na promjene, i kada je razvoj sadržaja primjerenih novoj, elektronskoj okolini u pitanju, nužan. Iako Stančićeva Digitalizacija ni u jednom trenutku ne zanemaruje složenost te posebnosti digitalizacije građe baštinskih ustanova, a koja je, prije svega, određena njenom raznolikošću, odnosno pojavnošću koja može biti tekstualne, slikovne, zvučne, filmske i video, ali i trodimenzionalne prirode, ova knjiga nije namijenjena isključivo baštinskoj stručnoj i akademskoj zajednici. Insistirajući na tome da je pitanje digitalizacije građe pitanje od temeljnog, ali i zajedničkog interesa za sve one koji posluju te sudjeluju unutar globalne informacijske infrastrukture, autorski pristup H. Stančića skreće pažnju na šire pojave kakva je, recimo, konvergencija ne samo baštinskih disciplina međusobno već i njihova konvergencija s ostalim ustanovama od društvenog značaja, a koje su pod utjecajem promjena bar neke dijelove svoje građe morale prilagoditi zahtjevima djelovanja u elektronskoj okolini. Stoga se ova knjiga, tragom ideje o zajedničkim problemima digitalizacije građe za raznolike društvene ustanove te pojedinačne digitalizacijske inicijative, ne iscrpljuje usmjerenošću ka isključivo jednoj, odnosno baštinsko-informacijskoj zajednici, već je namijenjena i „drugim informacijsko-dokumentacijskim institucijama i tvrtkama kako bi jednostavnije osmislili digitalizacijski projekt, bez obzira bio on manjega ili većega opsega. Ona će, također, poslužiti i studentima kao osnovna literatura u području digitalizacijske problematike“.²

Isto tako, očita cjelovitost pristupa pitanjima digitalizacije građe H. Stančića ne završava se s iznimno raznolikom čitateljskom publikom kojoj je knjiga namijenjena. Cjelovitost pristupa manifestira se i u činjenici da Digitalizacija jeste od koristi

1 Stančić, Hrvoje. Digitalizacija. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2009.

2 Stančić, Hrvoje, Digitalizacija, str. 13.

kako onima koji su tek u inicijalnoj fazi realizacije digitalizacijskih projekata, tako i onima koji se moraju iznijeti s jednako važnim zahtjevima u vezi sa zaštitom, pohranom i održavanjem digitalne građe. Zapravo, autor je uspješno zahvatio te problematizirao pitanja digitalizacije građe s obzirom na sve bitne sastavnice ovoga procesa i to, što posebno valja naglasiti, sa sklonošću ka mnoštvu detalja koji mogu utjecati na uspješnost krajnjeg proizvoda - digitalne građe. U nastojanju da ponudi zaokružen pristup pitanjima digitalne građe, autor se interesira za procese digitalizacije i održavanja digitalizirane građe, ali i one građe koja je izvorno nastala u digitalnom obliku. Stvarni, ne tako često viđen doprinos ova knjiga ostvaruje i u uspostavljanju ravnoteže između ciljeva cjelovitosti, na jednoj, odnosno okrenutosti konkretnim, pojedinačnim problemima, na drugoj strani. Takvo što posljedica je istančanog autorskog pristupa koji se neprestano kreće između sintetičnosti i analitičnosti, a koje, kao što ova knjiga potvrđuje, ne moraju nužno međusobno isključivati jedna drugu. Upravo zahvaljući uporednom sintetskom i analitičkom pristupu, Digitalizacija se doima kao niz fragmenata o prepoznatljivim, pojedinačnim digitalizacijskim problemima, ali i kao skladni mozaički sklop unutar kojeg gotovo nijedno važno pitanje digitalizacije građe, kao ni trajne skrbi nad digitaliziranim / digitalnim objektom nije izostavljeno.

Nesporni doprinos nastojanjima da se osigura prisustvo građe raznolikih ustanova u elektronskoj okolini knjiga Digitalizacija ostvaruje i stalnim rekonstruiranjem stvarnih problema i dilema s kojima se, na tragu izgradnje i upravljanja digitalnim objektom, zainteresirane ustanove i pojedinci imaju suočiti. Pritom, na više mjesta, svugdje gdje je to izvodljivo i nužno, autor nudi stvarne parametre, referentne vrijednosti te izdvojene praktične napomene koje predviđaju i najspecifičniju situaciju u kojoj se ustanova ili pojedinci – nosioci digitalizacijskog projekta mogu naći, a što pomaže u donošenju odluka u vezi sa stvarnom digitalizacijskom inicijativom. Dakle, Digitalizacija ne samo da ukazuje na temeljne probleme, već nudi i niz rješenja, i to, što je njena posebna vrijednost, ne u smislu normiranja, već prije na način niza predloženih mogućnosti koje će u susretu sa stvarnom građom te stvarnim digitalizacijskim projektom zadobiti izvjesne manifestacije. Akribija te sklonost detalju, nužna u razmatranjima ove vrste, potvrđuje se i autorskom odlukom da niz predstavljenih digitalizacijskih uređaja, koncepata i procesa obogati njihovim slikovnim prikazima te prikazima u vidu tablica, grafikona, dijagrama i matrica, sve u cilju lakšeg razumijevanja odabranog problemskog polja, a što svakako doprinosi vrijednosti te korisnosti same knjige.

Kako bi navedeni, nejednostavni ciljevi i zadaci knjige uopće bili postignuti, Digitalizacija je realizirana unutar sedam izdvojenih, ali u konačnici zaokruženih tematskih cjelina. Prvo poglavlje, Odabir gradiva za digitalizaciju, prijedlog je temeljnih pitanja s kojima se valja suočiti kada je odabir građe za digitalizaciju te utvrđivanje njenih prioriteta u pitanju. Usto, na ovom mjestu, dvoji se o prednostima te nedostacima digitalizacije građe unutar ili izvan ustanova. U narednom poglavlju rada, Digitalizacija gradiva, najprije se sistematiziraju te s obzirom na njihove funkcije i mogućnosti određuju osnovne karakteristike uređaja za digitalizaciju, a nakon čega slijedi objašnjenje postupaka digitalizacije, i to s obzirom na raznolikost građe – tekstualne, slikovne, zvučne, filmske i video, kao i one trodimenzionalne. Ističući da s uspješnom digitalizacijom građe, proces razvijanja njene upotrebne vrijednosti nije gotov, autor se interesira za posebnosti obrade te poboljšanja kvalitete digitalizirane građe (opet s obzirom na specifičnosti pojedinih vrsta građe), a što je sadržaj sljedećeg, odnosno trećeg poglavlja rada, čiji je naslov Obrada i kontrola kvalitete. Četvrto poglavlje, Zaštita gradiva u elektroničkoj okolini, tematizira mogućnosti zaštite sistema od neovlaštenog pristupa, ali i mogućnosti zaštite šifriranjem, digitalnim potpisima, certifikatima, vodenim žigovima i sl., s tim da je očito da je upravo ova sastavnica digitalizacijskog procesa ona s kojom prethodno razlikovanje digitalizirane i izvorno digitalne građe postaje irelevantno, s obzirom da su kasniji postupci u njihovom upravljanju jedinstveni za obje vrste građe. U cilju osiguravanja dostupnosti digitalne građe valja razmotriti pitanja njihove pohrane i prijenosa, a što je sadržaj petog poglavlja rada s naslovom Pohrana i prijenos digitalnoga gradiva. U ovom poglavlju autor se bavi pitanjima organizacije te karakteristikama sistema za pohranu velikih količina digitalne građe, tačnije izravnim, poluiravnim, hijerarhijskim i neizravnim sistemima, kao i sistemima mrežne pohrane i mreže za pohranu. Usto se autor zanima za danas sve značajnija i nezaobilazna pitanja izrade sigurnosnih kopija. U obimom nevelikom, ali ne manje značajnom šestom poglavlju rada, čiji je naslov Pregled i korištenje digitalnoga gradiva, „zbog perspektive krajnjeg korisnika i načina njegova pristupa gradivu“,³ autor upućuje na važnost odabira oblika i formata zapisa posredstvom kojih se, na način prikladan korisnicima, isporučuje građa. Posljednje, sedmo poglavlje rada, Održavanje digitalnoga gradiva, detaljan je prikaz sve složenosti te specifičnosti očuvanja digitalne građe. Autor na kraju predlaže niz mogućih rješenja za dugoročno očuvanje ove građe.

3 Stančić, Hrvoje, Digitalizacija, str. 139.

Iako su radovi ovog tipa nužno vezani za aktuelnu računarsko-programsku okolinu koja nezaustavljivo napreduje, te samim time ugroženi mogućnošću brzog „zastarijevanja“ iznesenih činjenica, Digitalizacija H. Stančića na više se načina opire ovoj neminovnosti. Najprije, odabirom upravo navedenih problemskih težišta, a kojima se autor bavio unutar spomenutih tematskih cjelina, kao i redoslijedom njihovog razmatranja, akcentirana su trajno važna mjesta pri bavljenju pitanjima digitalizacije građe. Unutar predložene koncepcije mogu se unaprijediti postojeće ili pojaviti nove tehnologije, ali će se locusi bavljenja pitanjima digitalizacije zasigurno i u budućnosti kretati unutar istaknutih tematskih cjelina. Isto tako, Stančić zainteresiranom čitateljstvu ponudio je, posmatrajući u širem evropskom, pa i svjetskom kontekstu, najaktuelnije tehnološke koncepte kada je digitalizacija u pitanju, od kojih mnogi tek trebaju zaživjeti na ovim prostorima, što Digitalizaciju čini knjigom čiji će se pozitivni utjecaj još dugo osjetiti.

Imajući u vidu da bh. zajednica već dugo pati od nedostatka radova ovog problemskog interesa, pojava Stančićeve Digitalizacije u našem susjedstvu, do pojave srodnih radova ovdašnjih autora, a svakako i uporedo s tim, predstavljat će polazište te uputu „svima koji razmišljaju o digitalizaciji, nalaze se pred konkretnijim projektom digitalizacije ili su već u nekoj njegovoj (poodmakloj) fazi, kako bi mogli što bolje osmisliti njegovo provođenje ili poboljšati njegovo odvijanje“.⁴

Autorova vizija zaživjela je u iznimno kratkom vremenu po objavljivanju knjige i unutar bosanskohercegovačkog stručnog, ali i akademskog baštinsko-informacijskog konteksta (kao i ostalih stručnih i akademskih zajednica zainteresiranih za srodne probleme), a čemu u prilog govori i činjenica da ova knjiga već jeste neizostavan, ali i jedini u ovoj mjeri cjeloviti udžbenik na ovdašnjim jezicima za predmet Digitalizacija, koji se izučava na studiju bibliotekarstva na Odsjeku za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Kako je prikaz svake knjige, pa i onih koje svojom pojavom iniciraju nepregled značajki koje bi valjalo istaći, uvijek opsegom nužno ograničen čin te u nadi da će vrijednosti knjige Digitalizacija autora H. Stančića i u ovdašnjem kontekstu biti prepoznate, na kraju svesrdno preporučujem ovu knjigu cjelokupnoj bh. javnosti.

⁴ Stančić, Hrvoje, Digitalizacija, str. 160.